

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' משה שניצר ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד מרת רודה שניצר ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ"ח שבט תשפ"ב

מסכת מועד קטן י"ח-כ"ד ♦ עדויות ב', ב' - ב', ה'

גליון מס' 1184

השבוע בגליון

- ♦ שופר להלויית המת
- ♦ מה תפקידם של השופרות?
- ♦ תקיעת שופר להגן על החיים
- ♦ השופר סמל לתחיית המתים ולגאולה
- ♦ שינוי במנהגי התכריכים

- ♦ תפילת "אב הרחמים"
- ♦ חיוב עמידה מפני המת ועמידה מפני גבאי צדקה
- ♦ לעמוד מפני מלווי המת

- ♦ שני דינים בחובת כפיית המיטה
- ♦ מנהג "יזכור" בארץ ישראל ובחוצה לארץ
- ♦ הזכרת המתים ותפילה עליהם - מועילה
- ♦ יום הכיפורים - כפרה לחיים ולמתים
- ♦ טעם אמירת "יזכור" - דע מאין באת ולאן אתה הולך

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מיתת נשיקה

סיפור מרגש ביותר באמתחתנו, אך בפתח הטור נביא את מכתבו הנרגש של יהודי יקר אשר נמנה על לומדי הדף היומי הרבים החותמים את לימוד הדף היומי בלימוד שתי הלכות ליום ב"מאורות ההלכה".

כבוד הרבנים הנכבדים שליט"א.
כשלמדנו את המילים הבאות במאורות ההלכה נפעמה נפשי ונתרגשה עד מאד, כי עם כל מילה שקרא הרב מגיד השיעור שליט"א, הדהדו באזני דברי אבי מורי ז"ל, אשר לפני עשרות בשנים אילפני גם הוא בדברים אלה בשעה שלמדני הלכות תפילין לקראת בר המצווה (בכתב ידו המסוגנן הוא טרח להעתיק את דברי החינוך אשר נלמדו במסגרת לימוד ההלכה):

"משרשי המצווה, לפי שהאדם בהיותו בעל חומר ימשך בהכרח אחר התאוות, כי כן טבע החומר לבקש כל הנאות אליו... אם לא שהנפש שחננו האל תמנענו לפי כחה מן החטא. ומאשר תשכון בגבולו שהיא הארץ ורחוקה מאד מגבולה שהיא השמים, לא תוכל לו ויגבר כמו עליה תמיד, לכן היא צריכה... להרבה שומרים לשמרה משכנה הרע פן יקום עליה ויהרגנה... ורצה המקום לזכותנו אנתנו עם הקודש, וציוונו להעמיד שומרים גיבורים סביב לה, והם שנטווינו לכל נפסיק דברי תורה מפינו יומם ולילה, ושניתן ארבע ציציות בארבע כנפות כסותנו, ומזוזה בפתחנו, והתפילין בידנו ובראשינו, והכל למען נחלל מעושק ידנו ולא נתור אחר עינינו ואחרי יצר מחשבות ליבנו".

הוא מוסיף לצטט במכתבו חלקים נוספים שרגשוהו עד מאד, והם אכן מומלצים ביותר לחיזוק קיום מצוות תפילין באהבה ובכוונה כיאה וכיאות.

★ ★ ★

דף כא/א שלא קיים כפיית המטה

שני דינים בחובת כפיית המיטה

במאמר הבא נתוודע לדרך לימודו המרתקת של הרב מבריסק זצ"ל.

בגליון הקודם עסקנו בדיון כפיית המיטה.

הרמב"ם (הלכות אבל, פרק ד', הלכה ט') פוסק, כי כפיית המיטה אינה באה לידי ביטוי בהפיכתה בלבד, אלא ביום הראשון חובה על האבל לשבת עליה.

פסיקתו זו אומרת דרשני. אם חובה לשבת על המיטה הכפויה, מדוע דווקא ביום הראשון? מה נשתנה היום הראשון מיתר הימים? זאת, ועוד: מדברי הרמב"ם (שם, פרק ה', הלכה י"ח) עולה, כי **בכל שבעת ימי האבלות** קיימת הלכה שעל האבל לישון על המיטה הכפויה, ואם לא עשה כן לא קיים את חיוב כפיית המיטה.

מכח שאלות אלו מוכיח הרב מבריסק זצ"ל, כי שתי הלכות נפרדות ישנן במנהג כפיית המיטה. דין אחד קובע כי אסור לאבל שתהיה מיטתו זקופה. הוי אומר, אין זה דין חיובי בלבד - כפה את המיטה, אלא יש כאן גם איסור - **בל תהא מיטתך זקופה** (וכך הביא הגרי"ז בחידושו לרמב"ם שם מאביו הגר"ח שדייק כך מהרמב"ם פרק ה' הלכה א'). דין זה תקף בכל שבעת ימי האבלות בהם אסור שמיטתו תהא זקופה.

דין נוסף יש בהלכה זו, לכפות את המיטה במעשה פעיל המוכיח את 'כפיית המיטה' משום אבלות. מעשה זה מתבצע על ידי ישיבה על המיטה הכפויה. לקיום דין זה אין צורך בישיבות חוזרות ונשנות, אלא די בישיבה אחת בלבד, שכן, לא באה ישיבה זו אלא להורות כי הוא כפה את מיטתו לשם אבלות.

זהו שאומר רבי יוחנן בגמרתנו: "ישב על גבי... קרקע... לא יצא ידי חובתו, ואמר רבי יוחנן: שלא קיים כפיית המיטה". לאמר, יש דין לשבת בדווקא על מיטה כפויה כדי להורות כי כפה את מיטתו כאבל.

ומדוע דווקא ביום הראשון עליו לעשות כן, ולא בימים האחרים?

התשובה לכך ברורה ופשוטה; הרמב"ם מבהיר בהלכה הראשונה של הלכות אבלות: "ואין אבלות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה, אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה... ומשה רבינו תיקן להם לישראל שבעת ימי אבלות". לפיכך עליו לשבת על המיטה הכפויה ביום הראשון, בו חובתו להתאבל מן התורה, ואילו בימים האחרים כבר אינו מקיים את מצוות התורה, שהרי הימים האחרים אינם מן התורה כי אם מתקנת משה רבינו.

אמנם, אבל שמסיבה כלשהיא לא ישב על מיטה כפויה ביום הראשון, חייב לעשות זאת באחד מן הימים הבאים של אבלות, כדי לקיים לפחות דין אבלות מדרבנן [ולפיכך בפרק ה' סתם הרמב"ם וכתב לשון שעליו לישון על המיטה הכפויה, מפני שאין הלכה זו מתייחסת דווקא ליום הראשון אלא לכל תקופת אבלות] (חידושי מרן רי"ז הלוי, הלכות אבל שם).

צעילוי נשמת

הבחור **אור סירוטקין** ז"ל ב"ר יבדלחט"א ר' יואל ומוריאל הי"ו נלב"ע כ"ח שבט תשע"א **תנצב"ה** הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

גב' **דבורה זלינוב** ע"ה ב"ר מרדכי ראובן הלוי פסל ז"ל נלב"ע ר"ח אדר ב' תשס"ה **תנצב"ה** הונצחה ע"י ידידינו הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו, משפחות זלינוב שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **בנימין בן דוד** ז"ל ב"ר יעקב ובת שבע ז"ל נלב"ע ב' באדר תש"א **תנצב"ה** הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מנהג "יזכור" בארץ ישראל ובחוצה לארץ

במסכת מועד קטן אנו לומדים בארוכה על דיני האבלות.

כאן המקום להתייחס למנהג "הזכרת הנשמות".

לשוא יחפש הלומד את מנהג "הזכרת הנשמות" בין שורות הגמרא, כי לא ימצאנו. מקורו של מנהג זה בתקופה מאוחרת יותר, והוא התפשט בקהילות אשכנז רק בתקופת הראשונים, לפני כאלף שנים.

הזכרת המתים ותפילה עליהם - מועילה: על כך שהזכרת המתים ותפילה עליהם מועילה כבר נאמר במדרש, כי כאשר מבקשים רחמים על המת "זורקים אותו מגהינם כחץ מן הקשת" (פסיקתא רבתי סי' כ', פסקא מתן תורה). רבי אלעזר מגרמיזא, בעל הרוקח (הלכות יום הכיפורים), נדרש למנהג זה שפשה בימיו וכתב: "כי החי יכול לבקש להקל דין המת כדוד על אבשלום וכרבי יוחנן על אחר", שאמר: "לכשאמות אפסוק עשן מקברו" (חגיגה טו/ב).

יום הכיפורים - כפרה לחיים ולמתים: השולחן ערוך כותב בהלכות יום הכיפורים (או"ח סימן תרכ"א סעיף ו'): "נהגו לידור צדקות ביום הכיפורים בעד המתים". הרמ"א מוסיף על כך: "ומזכירין נשמותיהן, דהמתים גם כן יש להם כפרה ביום הכיפורים", ולכן נקרא שמו "יום הכיפורים" בלשון רבים, לפי שמכפר הן על החיים והן על המתים. לגבי אמירת "יזכור" במהלך השנה כותב הרמ"א (או"ח סימן רפ"ד סעיף ז'), כי בכל שבת "נהגו להזכיר אחרי קריאת התורה נשמת המתים". מתי התחיל מנהג זה?

מסע הצלב הראשון: מתברר, כי לאחר הפרעות הקשות והגזרות הנוראות אחר מסע הצלב הראשון, הידועות כ"גזירות תתנ"ו" [1096], נהגו להזכיר את נשמות הקדושים בשתי שבתות בשנה. בשבת שלפני חג השבועות, בה הושמדו קהילות שפיירא, ורמיזא ומגנצא, הידועות בכינוי "שורם", ובשבת לפני תשעה באב, בה אירעו הפרעות העיקריות במגנצא (מנהגות ורמיזא. לר"ל קירכום).

הזכרת נשמות ביום טוב בקריאת "איש כמתנת ידו": כמתיים שנה לאחר גזירות תתנ"ו, בתקופתו של המהרי"ל, התפשט המנהג לומר "יזכור" גם ביום טוב. הכלל שרווח הוא, כי בכל יום שבו קוראים בתורה את הפסוק "איש כמתנת ידו, כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך" (דברים טז/טז), מזכירים בו את הנשמות (מהרי"ל, דיני הוש"ר). טעם הדבר, לפי שבעת אמירת "יזכור" נוהגים לתת צדקה עבור המתים, לפיכך, ראו לנכון לומר "יזכור" ביום שבו קוראים בתורה על אודות מצוות הצדקה.

ההבדל בין ארץ ישראל לבין חוץ לארץ: החגים בהם קוראים את הפסוק "איש כמתנת ידו", בחוץ לארץ: יום טוב אחרון של פסח, יום טוב שני של שבועות ויום שמיני עצרת ובשלתם נוהגים לומר "יזכור". ברם, בארץ ישראל, אין קוראים פסוק זה כלל בימים טובים, ולכאורה אין מקור לאמירת "יזכור" בארץ ישראל בימים טובים, למעט ביום הכיפורים (אולם, ראה "גשר החיים" פרק ל"א). **טעם אמירת "יזכור" - דע מאין באת ולאן אתה הולך:** מעניין לציין, כי רבי יום טוב ליפמן מילהויזן, בעל "ספר נצחון", מן הראשונים, כותב טעם אחר לאמירת "יזכור" ביום טוב. "מנהג כשר הוא", מכנה רבי יום טוב את אמירת "יזכור", "כי אמנם פינת התורה תלוייה בו, להאמין בהישארות הנפש וגמול העונש, והוקבע ברגל - שיזכור יום המיתה ולא יקל בשמחתו ראש" (מנהג אשכנז הקדמון, עמ' 309). כלומר, בכוונה תחילה נקבעה אמירת "יזכור" בעיצומו של חג, כדי שאווירת החג לא תגרום לקלילות דעת, אלא יזכרו האנשים מאין הם באו, לאין הם הולכים ולפני מי הם עתידים ליתן דין וחשבון.

תפילת "אב הרחמים": לפני סיום נזכיר את שכונת הרמ"א (שולחן ערוך או"ח סימן רפ"ד סעיף ז') כי את תפילת אב הרחמים נוהגים לומר בשבתות השנה אחר קריאת התורה, והיא בעצם תפילה להזכרת הנשמות.

נחתום בדברי הלבוש (סימן ת"צ סעיף ט') הכותב, כי על ידי הזכרת הנשמות ב"יזכור", יזכור ה' גם את המתפללים לטובה בזכותם.

דף כה/א קום מדוכתיך דלא אורח ארעא דקאים רב הונא

חיוב עמידה מפני המת ועמידה מפני גבאי צדקה

מעשה נורא מובא בגמרתנו.

כשנפטר רב הונא הוחלט לקברו במערת רבי חייה ובניו. בשעה שהכניסו את ארונו של רב הונא למערה, שמע רב חגא שחזקיה, בנו המת של רבי חייה, אומר לאחיו המת יהודה: קום! אין זה ראוי שנשכב בשעה שרב הונא עדיין לא בא אל מקומו. נעמד יהודה מקברו עם עמוד של אש, ורבי חגא התיירא מן המחזה והציב את ארונו של רבי הונא לחצוץ בינו לבין עמוד האש.

מעשה נורא, שהפוסקים דנו בו הלכה למעשה.

הלכה פסוקה היא (טור ושולחן ערוך יו"ד סימן שס"א סעיף ד'): "אפילו במקום שאינו צריך ללוות את המת, צריך לעמוד מפניו". לאמר, יש לעמוד בפני המת בעת הלווייתו.

לעמוד מפני מלווי המת: מדבריהם משתמע, לכאורה, כי מפני המת צריך לעמוד, אך הט"ז מציין על אתר (ס"ק ב'): "פירוש, מפני העוסקים עמו, שהם גומלי חסדים", שכן נאמר בירושלמי: הקימה בעת הלוויית המת, אינה מפניו אלא מפני הנושאים את מיטתו והמלווים אותו, שהם מקיימים מצוות גמילות חסדים.

במסיבת סיום מסכת, שנערכה לפני כמה שנים ברמת הגולן על ידי מאורות הדף היומי למאות לומדי הדף היומי באזור, נשא דברים רבה הראשי של קצרין, הרב יוסף שמעון לוי שליט"א. תוכן נאומו התמקד בקשר של תורה ובדבריו סיפר את המעשה הבא:

אבי ז"ל, רבי מכלוף הלוי, היה יהודי ירא שמים מרבים והוגה בתורה בקביעות. במשך שנים רבות הוא למד בחברותא עם יהודי בשם ר' אברהם מרציאנו ז"ל, בחלקים שונים בתורה.

השניים היו קשורים זה בזה בקשר עבות כל יתק, קשר שרק לימוד התורה הקדושה בצוותא יכול ליצור, וכאשר נפטר אבי ז"ל, ר' אברהם לא מש מאבי מעת הפטירה כל הלילה, עד שנקבר בקברו. במלאת שנה לפטירת אבי ביקש ר' אברהם לעלות ל"מפטיר" במקום אחד מאיתנו. בני הנפטר הסכמנו בחפץ לב. ר' אברהם עלה למפטיר, קרא בתורה, בירך ברכת התורה, רכן ונשק לספר התורה ונותר רכון עליו כששפתיו רופפות על ספר התורה. הנוכחים הבחינו כי ר' אברהם אינו נע ואינו זע, ומיד הושיבוהו על הכסא שעל הבימה, אך הוא כבר היה ללא רוח חיים. מת מיתת נשיקה בקשר של תורה!

אין קשר אימץ יותר מקשר התורה. "ונפשו קשורה בנפשו" אומר הכתוב. "קשורה" בגימטריה 611. "תורה" בגימטריה 611. זהו קשר כל יתק. כשיעקב אבינו ע"ה ראה את העגלות ששלח יוסף, "ותחי רוח יעקב אביהם", קשר של תורה הוא מעל הזמן ומעל המקום. יהודי הזוכה להתחבר לדף היומי מתחבר לחבורה של יהודים, הוא מתקשר לתורה בקשר שהוא מעל הזמן ומעל המקום. כל לומד דף היומי מקושר עם כל אחיו לומדי הדף היומי, להיכן שהוא מגיע הוא נכנס לבית המדרש ולומד את אותה סוגייה עם אחיו שבכל העולם. זהו קשר שלא יסולא בפז.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

בברכת גדולי ישראל

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה" מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

**"אחת לפני
השיעור ואחת
אחרי"**

**גם הר"ר ישראל, מגיד שיעור
מירושלים לא מוותר.**

**2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.**

**כולם מצטרפים
מה איתך?**

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

עם זאת, מקשה הט"ז, הן בגמרתנו מבואר כי במערת הקבורה אמר חזקיה ליהודה לעמוד מפני רב הונא, הרי שהעמידה היא מפני המת!

מכורח הסתירה בין המשתמע מסוגייתנו לבין הירושלמי מסיק הט"ז, כי אם המת אינו תלמיד חכם, העמידה היא רק בגין נושאי המיטה ולא מפני המת עצמו. ואילו בהלויית תלמיד חכם, יש צורך לעמוד גם מפני המת עצמו.

ההשלכה ההלכתית באה לידי ביטוי בהלוייה שבה נכרים הם הנושאים את הנפטור. במקרה זה, לדעת הט"ז, אין חובה לעמוד בפני הלוייה, שהרי חובת העמידה היא מפני נושאי המיטה ולא מפני המת (פתחי תשובה שם ס"ק ג').

ואילו בשו"ת יד אליהו (מלובלין, סימן נ"ד) טוען, כי גם מפני מת שאינו תלמיד חכם יש לעמוד, ואילו הירושלמי לא התכוון אלא שסיבת העמידה מפני המלווים עיקרית יותר לעומת סיבת העמידה מפני המת. נפקא מינא - שאדם העוסק במלאכתו אינו צריך להפסיק ממלאכתו כדי לעמוד בפני מת, אך אם באותה שעה נושאים את מיטתו, עליו להפסיק כדי לעמוד בפני הנושאים את המיטה, לפי שמקיימים מצוות גמילות חסדים [ועיי"ש מה שהקשה על הט"ז, שאין להוכיח מסוגייתנו, מפני שבני רבי חייה לא היו בין החיים].

ראוי לציין, כי לא רק בפני נושאי המיטה יש לעמוד, אלא בפני כל אדם ההולך ומתעסק במצווה! כך כותב הט"ז (שם): "דבכל דבר מצווה שאדם הולך ומתעסק בה, יש לעמוד בפניו". בעל שו"ת יד אליהו (שם) מציין, כי הדברים אמורים גם לגבי גבאי צדקה המהלך בדרכו לאסוף צדקה ולא רק בשעת ההתרמה עצמה. עם זאת, אין הדברים אמורים אלא בגבאי צדקה שאינו נוטל שכר על מלאכתו [וראה בשו"ת מנחת יצחק ח"י סימן פ"ו], ובשו"ת משנה הלכות ח"ד סימן רל"ז, שכתבו שבאופנים שונים יש לעמוד גם בפני גבאי הנוטל שכר על מלאכתו].

דף כז/ב שמע קול שיפורה דשכבא

שופר להלויית המת

במקומות אחדים בדברי חז"ל מוזכר כי בעבר בעת הלויית המת נעשה שימוש בשופר.

בגמרתנו נאמר, כי רב המנונא שמע בדרומתא "קול שיפורה בשכבא" - קול שופר המת. גם בשלהי מסכת מגילה (כט/א), ובמסכת כתובות (ז/א) נאמר בשם רב, כי בהלויית המת משתתפים תוקעים בשופרות.

בחז"ל אף מוזכר, כי נהגו להשמיע נעימת חליל בעת הקבורה, "ואפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילים" (כתובות מו/ב). החלילים נועדו להשרות אווירה נוגה בעת ההספד - "נכרי שהביא בשבת חלילין, לא יספוד בהן ישראל".

מה תפקידם של השופרות? רש"י (כתובות שם) מבאר, כי באמצעות השופרות "מכריזים עליו שיבואו לכבודו". גם רבי שלמה בן היתום, מן הראשונים, מפרש כי "כך היה מנהגם לתקוע בשופר שיידעו שיש מת וירוצו לקברו, כמו שעושים אדומיים [הנוצרים] עכשיו, שתוקעים הפעמונים, והכל יודעים שמת אחד מהם" (פירוש מסכת משקין לר' שלמה בן היתום). רבי ישעיהו דטראני, בעל תוספות ר"ד (כתובות שם), כורך את השופר ואת החלילים זה בזה וכותב, כי שניהם נועדו להכרזה על הפטירה ולהספד.

תקיעת שופר להגן על החיים: טעם מעניין ביותר כתוב בזוהר (שמות קצו/ב). בוא וראה, אומר הזוהר, כי לא לשווא התקינו הקדמונים לתקוע בשופר בעת הולכת המת לקבורה. אין זה לכבוד המת בלבד, אלא כדי להגן על החיים, לבל ישלוט בהם מלאך המוות להשטין עליהם. כשם שבראש השנה תוקעים בשופר, כדי שלא ישטין השטן, כך עושים זאת בעת שמידת הדין מתוחה, כגון, במיתת אדם. מנהג התקיעה בשופר בעת לווייה, אינו קיים בימינו, אך עד לפני מאות שנים הוא עדיין היה רווח. בספר "מעבר יבוק", מספרי היסוד לענייני הלכות אבלות כותב (מאמר ג' פרק י'), כי נוהגים במקומו - איטליה - לתקוע בשופר בעת נשיאת המת לקבורה, מפני דברי הזוהר הנזכרים.

גם רבי שם טוב גאגין כותב בספרו "כתר שם טוב" (עמוד תרס"ה), כי נהגו קהילות הספרדים בלונדון מזה דורות, שבפטירת אדם גדול תוקעים בשופר הן בבית הקברות והן בעת טהרת המת (ועיי"ש עמוד תרע"ב). ב"ארצות החיים", מנהגי הקבורה בגרבה, מובא, כי "אם היה זקן או תלמיד חכם, או חבר, תוקעים בשופר תשר"ת ואומרים 'ויעבור'".

השופר סמל לתחיית המתים ולגאולה: יש שכתבו שהשופר גם מסמל את תחיית המתים והגאולה השלימה, בה יתקע בשופר גדול (ראה ערוך השלם כרך ו' עמוד 259 בשם הירושלמי). מעניין לציין, כי על מצבות עתיקות ברומא, נמצאו סמלים בצורת שופר.

צעילוי נשמת

הר"ר **יוסף שטרן** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע כ"ט שבט תשמ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דורמבוס** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ל' שבט א' דר"ח אדר תשנ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב ר' **שמואל אליעזרי** זצ"ל
ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א
והרבנית מרת **בתיה אליעזרי** ע"ה
ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל
נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישעיהו בורשטיין** ז"ל ב"ר דוד משה ופלה פייגא ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשע"ו

ולעילוי נשמת הבחור **מתן דוד** ז"ל בן אוריית ובנימין צבי שיבלחט"א נלב"ע כ"א שבט תשע"ד

תנצב"ה

דף כז/ב והאידיא נהוג עלמא בצרדא בר זוזא

שינוי במנהגי התכריכים

שאלה התעוררה בפרשבורג שבהונגריה והובאה להכרעתו של הדיין רבי יהודה לייב פרידמן, שכיהן בבית דינה לפני כמאה שנים: עד אותה תקופה נהגו לקבור את המתים בתכריכי "ליינוואנד" - סוג של פשתן. אותה תקופה פרצה מלחמת העולם הראשונה, העוני החריף והוצאת קבורתם של מתים רבים השתרגו על הציבור, מלבד הרוגי הצבא שהוטל על החברא קדישא לטפל בקבורתם. בעקבות כך כלתה הפרוטה מקופת החברא קדישא והם ביקשו לקבור את המתים בסוג תכריכים זול יותר "פפיערליינוואנד" [פפיער" הוא נייר, וככל הנראה הכוונה לפשתן דקיק או משהוא דומה], המיוצר מבגדים בלויים שעובדו מחדש. השואל מצטט בדבריו את הבאר היטב (יו"ד סימן שנ"ב סעיף א) שכתב: "הזהרו שלא לשנות בלבישת המתים מן הנוהג, כי מצינו שהמתים מקפידים עלזה".

רבי יהודה לייב פרידמן (שו"ת הריב"ד סימן ס"ד) השיב כי אין מניעה לשנות את סוג התכריכים, תוך שהוא מזכיר את המסופר בגמרתנו, שבתקופת התנאים נהגו להלביש את המתים בתכריכים כה יקרים, עד שכשנפטר אדם היו קרוביו נמלטים על נפשם כדי שלא יאלצו למכור את כל רכושם עבור מימון תכריכו. ראה רבן גמליאל בצרת הציבור והורה: אותי תקברו בבגדי פשתן, שזולים הם, ומני אז נהגו הכל כמותו ובאה רווחה לחיים. הגמרא מספרת כי בתקופה מאוחרת יותר החלו להלביש את המתים אף בקנבוס [אף שה"פפיערליינוואנד" מיוצר מבגדים בלויים, ואין לקבור בבגדים בלויים מפני הסכנה, הוא מבאר כי מאחר שעובדו מחדש, אינם בכלל בגדים בלויים].

הלכה למעשה הוא מצייין, כי אינו מכריע בדבר עד שיצטרפו לדעתו גדולי הרבנים.

רבי נתן, בעל הערוך, מן הראשונים, מספר בספרו כי גם בתקופות קשה היה עד מאד לשנות את סוג התכריכים. בשיר שחיבר במר נפשו על ארבעת בניו שנפטרו על פניו, הוא מקונן מחד על מר גורלו ומאיך גיסא מפרסם את התקנות שזכה להחזיר בציבור:

יגוני חורב בארבעה שחינני אזור גבורה...

ניהגנו בכותנות בד להלביש מחופשי תורה / פעמים רבות אמרתי אחת מהן להיחסרה / ומיאנו לקבל ונראה הדבר כעין בקירה / עד שנפטר אדוני ומנו התחלתי להבצירה / ומאז קבלו הכל ואין ממאן בפצירה / ואילו עמדנו בניהוג קדמון לתכריך צררא / מפני מחטטי שכבי היתה גדולה גדירה.

בפירוש שורות אלו התחבטו רבים, ובפירושים שונים ניסו לפענח את הכתוב (ראה בהקדמת ערוך השלם עמודים 2-3, ובאוצר הגדולים ח"ז עמודים רס"א-ב' עוד דרך אחרת), אך לימים התברר כי כוונתו פשוטה בתכלית: בתקופתו נהגו להלביש ב"כותנות בד" - שני תכריכים, את "מחופשי תורה" - המתים שהם חופשיים מן המצוות. עובדה זו הכפילה את הנטל הכלכלי שנפל על המשפחה, ורבי נתן הורה פעמים רבות להלביש תכריך אחד בלבד וכי אין צורך בשתי שכבות, אך מיאנו לשמוע לדבריו כי נראה היה בעיניהם כ"בקירה", הפקר וזלזול. עד שנפטר אביו, "והתחלתי להבצירה" - היה הראשון ש'הבציר', החסיד, וכיסה את אביו בשכבה אחת של תכריכים, ומאז קיבלו הכל את דבריו ואין "ממאן בפצירה" - אין מי שממאן לקבל את הדברים ומפציר לשוב למנהג הישן.

הוא מסיים את דבריו, כי אילו היה נותר המנהג הקדמון, להלביש בגדי "צררא", שררה, היו המתים חשופים לברברים חופרי-קברים לצורך שוד, שהיו מפשיטים את המתים כדי לחמוס את תכריכיהם היקרים (ראה שו"ת מלמד להועיל ח"ב סימן קי"א).

עולים על רכבת הלימוד

גל אורן לודר BSU

ותן חלקנו

ספר לימוד יומי

תנ"ך יומי - כ"ח שבט - ד' אדר א'

חודש ראשון התנסות חינם

קבע עיתים ללימוד < עכשיו > 3029 *

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחזכים בסיפוק רוחני עצום!

